מתערבים במרחב

אדר' נוף עדי באום

ה'מתערבים במרחב' הם קבוצות ואינדיבידואלים הפועלים באופן **לא ממסדי** לשינוי המרחב הציבורי. ה'מתערבים' פועלים מתוך היכרות אינטימית עם המרחב ונוטים לחזור ולהגיב לשינויים בשטח. פעולותיהם גמישות, דינמיות ומבטאות ידע שלעתים חסר במערכת התכנון הקונבנציונליות.

המפגש עמם הביא אותי לבחון מחדש את תהליך התכנון הפורמלי, ולהציע אלטרנטיבה לתוכנית הקונבנציונלית שמסתיימת עם 'גזירת הסרט'. את המסקנות בחרתי להדגים בתוכנית כללית של שכונת הדר בחיפה, ובתוכניות מפורטות של מתחם בי"ס בוסמת הנטוש.

בהשראת ה'מתערבים' הכנסתי לתוכניות פעולות נקודתיות, בנוסף על הפעולות הכוללניות-מערכתיות. לתוכניות נוסף רובד של טווחי זמן משתנים, תכנון אירוע שנמשך שעות, שנים ותכנון קבע. העיקרון התכנוני המוביל הוא **להשאיר מקום ללא צפוי**, להתפתחות דינמית של העיר, את התוכנית מחליפה סדרה של תרחישים תכנוניים בשיטת mix & match. התרחישים כוללים פעולות ממסדיות, פעולות קהילתיות והצעות לשיתופי פעולה ביניהם. התרחישים אינם כרונולוגיים וכל אחד מהם יכול להתממש בנפרד, ניתן לשלב ולערבב ביניהם על פי הצרכים והמצב בשטח. הם הוגשו לקהילת תושבי שכונת הדר, לנציגי הממסד ולבעלי הקרקע, כקופסה של הצעות קונקרטית שאפשר לשלוף ממנה תרחיש ולבצעו. אחרי כל פעולה יש לבחון את המצב בשטח, ולהחליט מה תהיה הפעולה הבאה.

לאחר שנה של עבודה הבנתי שמערכת התכנון הפורמלית לא מכירה ברעיונות כמו תכנון זמני או נקודתי. עם זאת, באפשרותנו לחשוף אותה לאפשרויות תכנון חדשות:

- ליישם את עקרונות התכנון בפרויקטים קטנים או בשולי פרויקטים גדולים. כך ניתן להכניס את הרעיונות לשיח המקצועי בצורה הדרגתית. בפרויקטים הבאים יהיה קל יותר לקיים שיח על רעיונות כאלו.
- להשתמש בכלים אלו במצבים בהם לא ניתן ליישם תכנון קונבנציונלי. לדוגמה, תכנון זמני למגרש עליו חלות תוכניות "תקועות".
- להרחיב גבולות המקצוע - ביכולתנו להשפיע על המרחב הציבורי גם בפעולות שלא נחשבות "אדריכליות".

פעולות אלו יכולות להביא לשינוי במערכת התכנון הפורמלית, כשאדריכלי הנוף מהווים את סוכני השינוי.

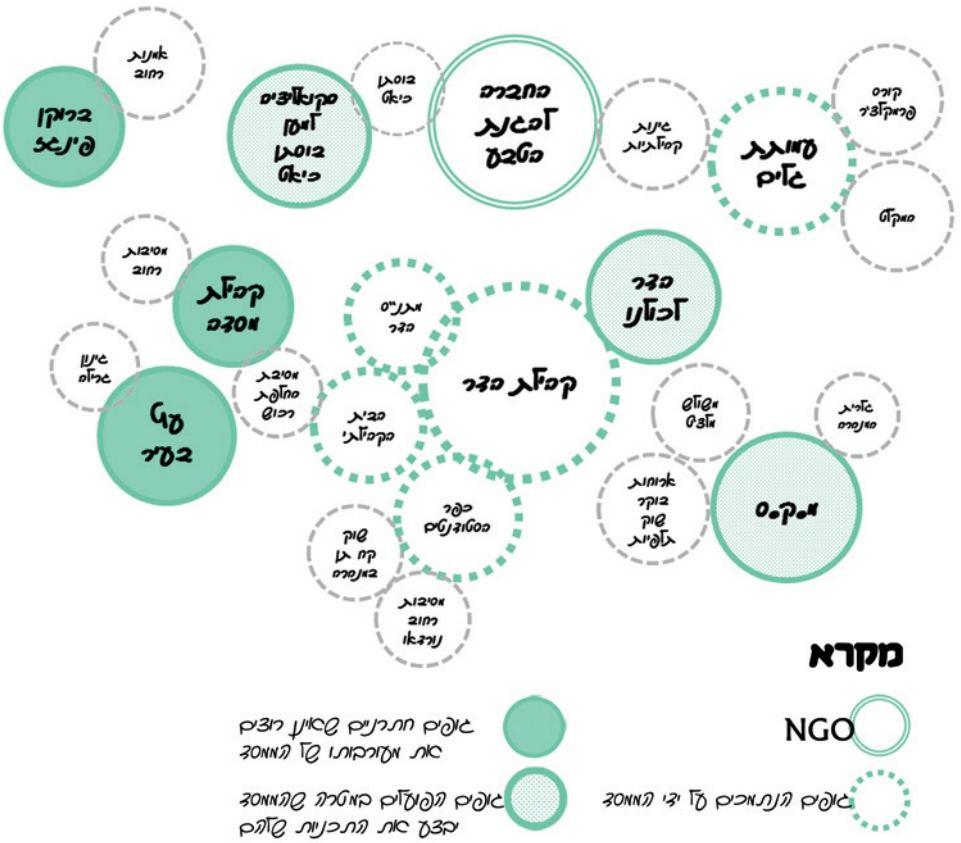

למעלה: מיפוי הקבוצות הפעילות בחיפה ומערכות היחסים בינהן ועם הממסד

למטה:

פרויקט גמר המסלול לאדריכלות נוף בטכניון, סמסטר אביב תשע"ב. בהנחיית: חוי ליבנה, רם אייזנברג, צופיה סלע וטלי אלון מוזס.